

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА
 Кафедра української літератури та компаративістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА

Вересень 20 25 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Рівень вищої освіти : Третій (освітньо-науковий)
 Галузь знань : В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
 Спеціальність : В11 Філологія
 Освітня кваліфікація : Доктор філософії з філології
 Освітньо-наукова програма: «Філологія»

ОНУ

2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Комунікативні технології наукового дискурсу». Одеса: ОНУ, 2025. 15 с.

Розробник програми: Джиджора Євген Володимирович,
доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української літератури
та компаративістики

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри української літератури та
компаративістики

Протокол № 1 від "28" серпня 20 25 р.

Завідувач кафедри
проф.

 Тетяна ШЕВЧЕНКО

Погоджено із гарантом ОПП Філологія
проф.

 Валерія НЕКЛЕСОВА

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) філологічного факультету

Протокол № 1 від "27" серпня 20 25 р.

Голова НМК філологічного факультету
доц.

 Ольга НОВАК

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри української літератури та
компаративістики

Протокол № _____ від "____" _____ р.

Завідувач кафедри _____

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри української літератури та
компаративістики

Протокол № _____ від "____" _____ р.

Завідувач кафедри _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна (денна) форма навчання</i>	<i>Вечірня форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Спеціальність В11 Філологія Освітня кваліфікація: доктор філософії з філології Рівень вищої освіти: Третій (освітньо-науковий)	<i>Нормативна</i>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	2-й
		<i>Лекції</i>	
		12 год.	12 год.
		<i>Практичні</i>	
		12 год.	12 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		66 год.	66 год.
		Форма підсумкового контролю: <i>залік</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робочу програму призначено для здобувачів 1-го курсу третього (освітньо-наукового рівня).

Робочу програму укладено на основі положення «Про затвердження та введення в дію освітніх програм та навчальних планів» від 31.08.2022 в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова.

Навчальна дисципліна «Комунікативні технології наукового дискурсу» покликана сформувати комунікативні компетенції здобувачів вищої освіти третього рівня (докторів філософії) і передбачає високий рівень опанування й використання наукової української мови та здатність продукувати науковий дискурс і репрезентувати результати наукових досліджень на відповідному професійному рівні.

Курс охоплює власне комунікаційні аспекти навчання наукового мовлення і комунікативні та іміджеві параметри мовленнєвої поведінки науковців, зокрема оформлення тез і наукових статей, публічну репрезентацію наукових досягнень, вироблення комунікативних стратегій поведінки учасників наукового дискурсу. Дисципліна забезпечує формування компетентностей оволодіння усним і писемним мовленням й опанування сучасних комунікаційних технологій у науковому дискурсі.

Мета навчальної дисципліни – формування загальних компетентностей з наукової комунікації, використання наукового українського мовлення та презентації й обґрунтування результатів дослідження.

Мета передбачає розв’язання наступних **завдань**:

- вироблення практичних навичок академічного мовлення українською мовою,
- опанування наукового дискурсу і стандартів академічної комунікації,
- оволодіння засадами ефективного переконливого спілкування в науковому просторі,
- набуття вмінь користування електронними ресурсами (наукометричними базами, пошуковими ресурсами і програмами перевірки оригінальності текстів тощо).

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних **компетентностей**:

а) інтегральна компетентність

Здатність розв’язувати комплексні проблеми в галузі філології у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

б) загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей;

ЗК 03. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, зокрема і в міждисциплінарних галузях, на основі системного наукового світогляду із застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

в) фахові компетентності:

ФК 02. Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх;

ФК 04. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів.

Програмні результати навчання

ПРН 01. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН 03. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

ПРН 08. Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній науково-інноваційній діяльності.

ПРН 012. Реалізовувати стратегії дослідницького самовдосконалення та обирати засоби саморозвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:**

- поняття наукового дискурсу і наукового фахового мовлення;
- стилістичні особливості наукового дискурсу;
- основні ознаки наукового спілкування українською мовою;
- специфіку і структуру наукового виступу;
- основні вимоги до академічної полеміки, суперечки, диспуту, дискусії;
- характерні закономірності побудови наукової презентації та самопрезентації.

вміти:

- володіти державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації;
- застосовувати знання про експресивно-емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для успішної комунікації;
- дотримуватись норм наукової етики при здійсненні науково-інноваційної діяльності та проведенні власного дослідження;

- використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній науково-інноваційній діяльності;
- спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі грамотною науковою мовою;
- презентувати результати власних оригінальних наукових досліджень державною мовою в усній та писемній формі;
- бути здатним до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Процес підготовки та здійснення наукового виступу

Тема 1. Особливості наукового стилю академічного мовлення.

Ознайомлення з міжнародними стандартами оформлення текстів наукових праць і виступів на конференціях. Різновиди стилів, визначення наукового стилю. Мета та зміст наукового мовлення. Комунікативні завдання наукового мовлення. Призначення наукового стилю. Ознаки наукової комунікації. Загальнонаукова та спеціальногалузева термінологія.

Тема 2. Вступна частина наукового висловлювання.

Інтенції вступної частини наукового мовлення. Умови вдалого та невдалого початку комунікативного мовлення. Як вступна частина сприяє науковій самопрезентації вченого та його дослідження.

Тема 3. Основна частина наукового висловлювання.

Форми і правила комунікативної взаємодії мовця та адресата. Пояснення та переконування як ключові наміри науковця. Універсальний алгоритм побудови наукового пояснення. Наукові способи переконування. Стратегії і тактики взаємодії в науковому дискурсі. Поняття комунікативної стратегії, тактики і комунікативних ходів. Основні форми наукової аргументації. Методи аргументації.

Тема 4. Полеміко-дискусивний науковий дискурс.

Типологія комунікативних стратегій – конфліктні та кооперативні. комунікативні та соціальні ролі учасників наукового дискурсі. Типологія комунікативних невдач: причини і способи уникнення. Конфлікт, кооперація і суперництво в науковому спілкуванні. Розв'язання конфліктів в академічній спільноті: дотримання принципів етики в комунікації. Вимоги до наукової дискусії. Комунікативна мета та надмета наукової суперечки.

Тема 5. Особливості комунікативної самопідготовки науковця.

Імідж сучасного науковця: вербальні і невербальні аспекти. Техніка публічного мовлення (темп, тембр, інтонація тощо). Специфіка усного наукового мовлення. Структура наукового виступу. Робота з аудиторією.

Засоби емоційного впливу і переконання. Створення мультимедійних презентацій: основні вимоги. Основні помилки при створенні наукових мультимедійних презентацій.

Тема 6. Виголошення наукової промови.

Невербальні аспекти іміджу науковця. Тренування голосу для публічного виступу. Типологія невербальних засобів комунікації. Правила невербальної поведінки. Жести і міміка в науковому спілкуванні. Аудіальні параметри комунікативної взаємодії. Семіотика простору в науковому дискурсі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Очна (денна) форма				Вечірня форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	с. р		л	п	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1.								
Процес підготовки та здійснення наукового виступу								
Тема 1. Особливості наукового стилю академічного мовлення	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 2 Вступна частина наукового висловлювання	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 3. Основна частина наукового висловлювання	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 4. Полеміко-дискусивний науковий дискурс	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 5. Особливості комунікативної самопідготовки науковця	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 6. Виголошення	16	2	2	12	16	2	2	12

наукової промови								
Разом за змістовим модулем	90	12	12	66	90	12	12	66
Усього годин	90	12	12	66	90	12	12	66

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені

6. Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин	
	Очна форма	Вечірня форма
Змістовий модуль 1. Процес підготовки та здійснення наукового виступу		
Тема 1. Особливості наукового стилю академічного мовлення	2	2
Тема 2 Вступна частина наукового висловлювання	2	2
Тема 3. Основна частина наукового висловлювання	2	2
Тема 4. Полеміко-дискусивний науковий дискурс	2	2
Тема 5. Особливості комунікативної самопідготовки науковця	2	2
Тема 6. Виголошення наукової промови	2	2
Усього годин	12	12

7. Теми лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Очна форма	Вечірня форма
1	Тема 1. Особливості наукового стилю академічного мовлення. Підготовка доповіді.	10	10
2	Тема 2 Вступна частина наукового висловлювання. Аналіз відеовиступів науковців на предмет організації матеріалу у вступній частині	10	10
3	Тема 3. Основна частина наукового висловлювання. Підготовка наукової аргументації за одним із заданих методів	12	12

4	Тема 4. Полеміко-дискутивний науковий дискурс. Аналіз наукової суперечки.	12	12
5	Тема 5. Особливості комунікативної самопідготовки науковця. Робота з мультимедійною презентацією.	10	10
6	Тема 6. Виголошення наукової промови. Демонстрація плану підготовки до виголошення наукового виступу	12	12
	Усього	66	66

В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

Неформальна освіта		
	Назва освітньої платформи, назва онлайн-курсу, короткий опис, посилання	Дотично до теми (та/або компетентності, результату навчання, що формується)
1	Майстер публічних виступів Індивідуальний повний курс ораторського мистецтва https://ovcharov.institute/courses/indyvidualnyy-povnyy-kurs-oratorskoho-mystetstva	Дотично до формування програмних результатів навчання: ПРН 1 ПРН 3 ПРН 12
2	Практична риторика для науковців https://onu.edu.ua/uk/sertyfikatni-prohramy/kataloh-sertyfikatnykh-prohram/5750-praktichna-ritorika-dlya-naukovtsiv	Дотично до формування програмних результатів навчання: ПРН 1 ПРН 3 ПРН 12

*Відповідно до Положення про порядок визнання у вищій школі та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти в Одеському національному університеті імені І. І.

Мечникова та ВСП «Фаховий коледж Одеського національного університету імені І. І. Мечникова» (розділ 2).

Для зарахування в якості періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти.

Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання.

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції з аналізом конкретних ситуацій), пояснення, дискусія, обговорення проблемних ситуацій;

наочні: ілюстрація (у тому числі мультимедійні презентації), метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень;

практичні: підготовка і виступи з доповідями, обговорення доповідей, підготовка презентацій, експериментальні дослідження.

10. Форми контролю і методи оцінювання

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання доповідей, презентацій, в т.ч. результатів власних досліджень.

Підсумковий контроль: формою підсумкового контролю в рамках навчальної дисципліни є залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

За системою ОНУ імені І.І.Мечникова	Оцінка ECTS	Визначення
1	2	3
90–100	A	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, повно та системно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Виявляє цінні творчі ідеї.
85–89	B	Здобувач достатньо правильно, повно й системно викладає матеріал щодо проблеми, яка розглядається на занятті, виявляючи при цьому творчий підхід.
75–84	C	Здобувач припустився однієї-двох несуттєвих помилок, дотримуючись достатньої повноти, системності викладу матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.
70–74	D	Здобувач припустився двох суттєвих помилок у

		поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
60–69	E	Здобувач припустився трьох та більше суттєвих помилок у поданні матеріалу щодо проблеми, яка розглядається, відповідь є недостатньо повною й систематизованою.
35–59	FX	Здобувач продемонстрував лише деякі елементи матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.
0–34	F	Здобувач не виклав матеріалу щодо проблеми, яка розглядається.

11. Питання для поточного контролю

1. Різновиди стилів, визначення наукового стилю.
2. Мета та зміст наукового мовлення.
3. Комунікативні завдання наукового мовлення.
4. Призначення наукового стилю.
5. Ознаки наукової комунікації.
6. Загальнонаукова та спеціальногалузева термінологія.
7. Іntenції вступної частини наукового мовлення.
8. Умови вдалого та невдалого початку комунікативного мовлення.
9. Форми і правила комунікативної взаємодії мовця та адресата.
10. Пояснення та переконування як ключові наміри науковця.
11. Універсальний алгоритм побудови наукового пояснення.
12. Наукові способи переконування. Стратегії і тактики взаємодії в науковому дискурсі.
13. Поняття комунікативної стратегії, тактики і комунікативних ходів.
14. Основні форми наукової аргументації.
15. Методи аргументації.
16. Комунікативні та соціальні ролі учасників наукового дискурсу.
Типологія комунікативних невдач: причини і способи уникнення.
17. Конфлікт, кооперація і суперництво в науковому спілкуванні.
18. Розв'язання конфліктів в академічній спільноті: дотримання принципів етики в комунікації.
19. Вимоги до наукової дискусії. Комунікативна мета та надмета наукової суперечки.
20. Імідж сучасного науковця: вербальні і невербальні аспекти.
21. Техніка публічного мовлення (темп, тембр, інтонація тощо).
22. Структура наукового виступу.
23. Робота з аудиторією. Засоби емоційного впливу і переконання.

24. Створення мультимедійних презентацій: основні вимоги.
25. Основні помилки при створенні наукових мультимедійних презентацій.
26. Тренування голосу для публічного виступу.
27. Типологія невербальних засобів комунікації.
28. Правила невербальної поведінки.
29. Жести і міміка в науковому спілкуванні. Аудіальні параметри комунікативної взаємодії.
30. Семіотика простору в науковому дискурсі.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

У ході поточного контролю здобувач може отримати максимальну оцінку (100 балів) за кожну тему змістового модуля. Загальна оцінка з навчальної дисципліни – це є середнє арифметичне суми балів за поточний контроль. Здобувач одержує підсумкову оцінку, якщо за результатами поточного контролю він набрав за кожну тему 60 і більше балів.

Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав менше 60 балів, або якщо він набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він повинен виконати залікове завдання (див. Перелік питань для поточного контролю) і з урахуванням його результатів отримати відповідну кількість залікових балів із дисципліни.

Поточний і періодичний контроль						Сума балів
Змістовий модуль 1						ІНДЗ (промова-презентація)
T1	T2	T3	T4	T5	T6	20
13	13	13	13	13	15	
						100

У процесі поточного контролю здобувач може отримати максимальну оцінку 100 балів за сумою балів з кожної теми змістового модуля. Загальна оцінка з навчальної дисципліни – це сума балів за поточний та підсумковий контроль. Здобувач одержує підсумкову оцінку, якщо за результатами підсумкового контролю він набрав у сумі 60 і більше балів. Якщо за результатами підсумкового контролю здобувач набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він повинен прийти на перескладання.

Індивідуальне самотійне завдання

Індивідуальне завдання проводиться після завершення лекційного курсу і виконується за бажанням. Здобувачі готують промову і публічно виступають з нею перед студентською аудиторією. Теми та жанр виступу обирають самотійно. Час виступу становить до 10 хв. Впродовж виступу оратор має

продемонструвати набуті навички підготовки до промови (відбір, розташування, прикрашання та запам'ятовування матеріалу). Крім того, впродовж виступу здобувач має продемонструвати набуті навички виголошення підготовленої промови (риторичне акціо). Після виголошеної промови викладач та здобувачі разом аналізують виступ, виконують "роботу над помилками", оратор одразу отримує feedback та розуміє, як буде оцінено виступ.

Завдання оцінюється 20 б.

Актуальність обраної теми – 5 б.

Відбір та розташування матеріалу (аргументаційна частина) – 5 б.

Прикрашання та запам'ятовування матеріалу – 5 б.

Акціо – 5 б.

Критерії оцінювання публічного виступу

Повнота розкриття питання, логіка викладення, культура мовлення. Упевненість, аргументованість, емоційність, використання основної і додаткової літератури, аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Комунікативні технології наукового дискурсу».
2. Силабус навчальної дисципліни «Комунікативні технології наукового дискурсу».

14. Рекомендована література **Основна**

1. Гребенюк М. П., Шевчук Г. З. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації. Луцьк : ВІППО, 2019. 60 с.
2. Джиджора Є. В. Риторика [Електронний ресурс]. електрон. метод. вказівки для підготовки до аудитор. занять студентів 4-го курсу очної та заочної форм навчання філол. ф-ту першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 035 Філологія спеціалізації 035.01 Укр. мова та літ., 035.10 Прикладна лінгвістика / уклад. Є. В. Джиджора. Одеса : Астропринт, 2023. 17 с.
3. Джиджора Є. В. Риторична маніпуляція прихильністю аудиторії у виступах впізнаваних спікерів. Прикладна лінгвістика на півдні України: здобутки і перспективи. Колективна монографія. Одеса, 2022. С. 38-44.
4. Колоїз Ж. В. Академічне письмо та риторика : [практикум]. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 196 с.
5. Колоїз Ж. В. Науковий стиль української мови : [практикум]. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 114 с.
6. Кравець Л., Мацько Л. Науковий стиль. Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. Т. 22. URL: <https://esu.com.ua/article-70651>
7. Крашеніннікова Т. Методичні матеріали щодо мовних особливостей написання наукових статей в Україні та за її межами. Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2021. 39 с.
8. Рижко Олена Миколаївна. Плагіат як соціальнокомунікаційне явище : монографія. Київ: Паливода А.В., 2017. 388 с.
9. Семеног О. М. Культура наукової української мови : підруч. Київ : Академія, 2010. 216 с.
10. Стратулат Н. В., Яслик В. І. Нормативність як основний аспект наукового мовлення. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31. (70). № 4, 2020. Ч. 1. С. 125-131.

Додаткова література

1. Анпілогова Є. Д. Лінгвістичні особливості науково-технічного дискурсу. Нова філологія. № 93, 2024. С. 7-13.
2. Арешенкова О. Ю. Комунікативно-прагматичні та стилістичні принципи наукового виступу. Лінгвістика наукового тексту: теорія і практика : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон,

- 17–18 березня 2016 р.) [Електронний ресурс] / за заг. ред. В. І. Грицини. Херсон, 2016. 141 с.
3. Баган М. П Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. MESSENGER of Kyiv National Linguistic University. Series Philology. № 20 (1), 2017. С. 9-17.
 4. Євсєєва Г., Савицький М. Основні вимоги до якісного оформлення наукових публікацій. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Дніпропетровськ, 2014. № 8. С. 54–62.
 5. Женченко М.І. Оформлення публікацій у наукових журналах і збірниках: вимоги стандартів та видавничі реалії (на прикладі наукових видань НАН України). Наука України у світовому інформаційному просторі. К.: Академперіодика, 2011. Вип. 5. С. 125–136.
 6. Сібрук А. В., Барабаш О. В. Сучасний український науковий дискурс у мовознавчих працях. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. Київ, 2019. № 40. С. 39-44.
 7. Семенов О. М. Культура усного наукового мовлення дослідника. Філологічні науки. Сінхронічні та діахронічні аспекти. Вип. 2. Суми, 2010. С. 74-82.
 8. Tsipko A. Українознавчий науковий дискурс: домінанти комунікативних проєкцій. Українознавство. № 2 (71), 2019. С. 16-30.
 9. Шевченко В. Мольченко, Д. Психологічні особливості впливу ситуативної тривожності на ефективність публічного виступу. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Психологічні науки.* № 1, 2016. С. 229-235.
 10. Юфименко В. Г. Мовні аспекти правильного ведення наукової дискусії на медичних конференціях, семінарах, симпозіумах. Режим доступу: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b3c8511-1852-4a92-aa7c-e2b79d400763/content>

Електронні інформаційні ресурси

1. Академічне письмо та бібліографія Режим доступу: bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt.
2. Про Етичний кодекс ученого України. Режим доступу: www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-090415-2-0.pdf.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP)-Американські Ради. Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/>.
4. Рекомендації з оформлення посилань в наукових роботах: DSpace. Режим доступу: ela.kpi.ua/handle/123456789/16051